

Nyordning af observatoriet, 1766

Rigsarkivet, Københavns Universitetet

Konsistoriets kopibog, nr. 552

Transskriberet af Jesper Vang Hansen, 2006

Rescriptet af 26de September 1766 betræffende adskillige nye Indretninger paa det kongel. Observatorio.

Christian den Syvende Af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dytmarsken, Greve udi Oldenborg og Delmanhorst.

Vor Synderlig Bevaarenhed tilforn! Af den Justits Raad Christian Horrebows, til Vores GeheimeRaad i Vorres Geheime Conseil, og Ober Secreterer i Vores Danske Cancellie, Os Elskelig Hr. Otto Thott, Ridder V: indgivne Forestilling, er Os allerunderdanigst bleven Refereret den af Dig indlagde Plan til Atronomiens og Astronomiske Observationers Opkomst, hvortil fornemmeligen 5 ting at fæste Øynene paa, nemlig:

- 1: paa hvad stæd de Astronomiske Observationer skulle gøres.
- 2: hvad Observationer der skulle anstilles.
- 3: hvad Instrumenter der gøres fornødne.
- 4: hvor mange Observatores der behøves. Og
- 5: hvad Penge til disse Indretninger udfordres, og hvorfra de skulle tages.

Og som Du, hvad den første Post angaaer, har Forestillet at, endskiønt det Runde Astronomiske Taarn, formedelst de af Dig anførte Aarsager, ikke dertil er saa aldeles Beqvem, saa dog, da ingen bedre Leilighed kan have, faaer vedkommende ikke trykke sig ved den besværlighed, som derved falder, da alle ting derfor lige got kan forrettes, skiønt med meere Møye; men at Kammerne og Rummet for Tregt til at huuse Observatores, og bære de fornødne Astronomiske Instrumenter; Saa give Vi Eder hermed tilkiende, at Vi allernaadigst ville tillade, at Loftet over Trinitatis Kirke og Universitetets Bibliothec, hvor ingen skal have noget at bestille uden Kirkens Betiente, naar der skal Ringes med Klokkerne i det lidet Taarn, maa overdrages Observatorio; hvorimod Observatorium skal besørge Ringningen paa behørige Tiider.-

2. Ihenseende til Observationerne som skulle gøres, hvilke Du melder at være tvende slags, nogle som Daglig skulle holdes ved lige, og andre, som tilfældigviis kunde indfalde, og hvorom Du, ibemt. Din Forestilling har giordt Forklaring; da kunde same indføres udi de tvende antagende

Observatores og 4 Elever, meddeelende Instruxes; Og skal de Observationer, som saaledes af Observatores gøres, af Dem indføres i Haandbøger, som enhver bærer hos sig, og derefter indskrives i tvende Hoved Protocoller skal glemmes paa Observatorio, og den anden paa Runde Taarns Bibliothec; Ligesom og af disse Observationer kunde udvælges nogle til Aarligen at Trykkes i Videnskabernes Societets Callender.

3. Som du og Allerunderdanigst haver forestillet at foruden de nuhavende Instrumenter behøves endnu:

1. et større Astronomisk Instrument med Qvadranten, til at maale meget Subtile Ting med.

2. en mindre Qvadrant, end den der haves.

3. et morologium Grahamium.

4. en excellent reflecterende tubus med et Bouquers Micrometro.

5 en goed tubes af Dollons slags med micrometro.

6. nogle flere gode tubi restringentes og

7. nogle goede Indretninger til mageligt at stille Kikkerter,

Saa ville Vi allernaadigst have Approberet at Du foranførte, naar der til haves Raad og Leilighed, maa anskaffe.

4. Til retteligen at bruge disse forbemte. Instrumenter, og at gjøre alle de fornødne og nyttigste Observationer, ville Vi Allernaadigst have bevilget, at der maa antages 2de Observatores, som bestandigen skal ligge paa Observatorio, og have saadan Indsigt, Øvelse, og Færdighed i at Observere, at Dem kunde betroes alle slags astronomiske Arbejder at gjøre; hvortil Vi nu efter det allerunderdanigste forslag, ville have udnævnt Os elskelig Professor Peder Horrebow og studiosus Matheheos Roskiær; hvilke Vi allernaadigst have Bevilget, at maa nyde af Voris Particulair Cassa den første 200 Rd, og den anden 100 Rd Aarligen; Og kunde for fremtiden den af Professor Astronomiæ gjøre Patrono Academiæ Forslag paa duelige Subjecta til Observatores, som, paa Vores nærmere allernaadigste Aprobation, dertil kunde antages, og hvilke da ligeleedes saa længe Du i denne Forretning forblive, skal nyde af Vores Particulair Cassa den første 200 Rd og den anden 100 Rd Aarlig. I ligemaade ville Vi og allernaadigst have bevilget, at der til medhjelpere ved Observationerne maa antages 4 Elever, hvoraf de 2de skal ligge paa Observatorio, og de 2de komme til og fra, naar fornøden gøres; Og som der skal være en Plads i Borchens Collegio og en in Collegio Elersiano til Studiosos Astronomiæ, saa skal disse Pladser gives til saadanne som haver tilforn Øvet sig noget paa Observatorio; og kan gjøre nytte ved Observationerne, og kunde dem viidere paalægges, at naar de ville beholde Deres Stipendium i bmt Collegiis, skulle de være forbundne til at hiælpe ved hvad Observationer, som Dem efter Instrux blev paalagt.- De andre 2de Elever skal, foruden Kammer, Lys og Varme, som de nyde paa Observatorio, tillægges hver en Kost i Communitetet, hvilken de saalænge maae beholde, om de gjøre Arbejde ved Observatorium. Disse forbemte 2de Observatores, og de 4de Elever vill vi at skal meddeeles hver

sin Instrux, hvorefter de skulle rette sig, hvilken Du Justits Raad Horrebow haver at forfatte, og til Patroni Academiae nærmere Approbation indlevere, og haver Professor Astronomiae siden at eftersee at Instruxerne blive allernaadigst efterlevede, og derfor Aarlig aflægge Regnskab for Patronum.

Endeligen ville Vi og have tillat, at der, foruden disse anførte Personer, efter Dit allerunderdanigste giorte Forslag, maa antages en Observatorii Tiener, som skal Ringe Klokkerne i Kirketaarnet, Feye Kammerne med viidere, bære Instrumenter og Kikkert Fødder op og need, og gjøre alt andet grovt Arbeyde som Observatoribus ikke kunde paalægges, samt i øvrigt gaae Observatoribus til Haande i alt hvad han kunde; Til hvilken Ende ham skal anvises et sted paa Taarnet at ligge. Denne Observatorii Tiener maa tillægges 50 Rd Aarlig, hvortil kan komme til Hiælp de Penge, som Klokkerne i Kirke Taarnet hidtil har kostet Aarlig at de Ringe, saa og hvad den som har Reedet Sengen paa Observatorio, og den Karl som staar i Taarn Porten, naar Bibliothechet til Studenternes Tieneste er Aabent, har nydt; og det Manglende af Taarnets Aarlige Indtægter tillegges; Endeligen

5. Angaaende hvorfra Pengene til disse Indretninger skal komme. Da som Du melder, at have som Ephores Templi, igiennemgaaet Trinitatis Kirkes og Observatorii Regnskaber, og, naar med beregner de Penge, som sgl Frue EtatsRaadinde Bartholin har Skienket til Observatorium, meener, at Renterne af den Capital som deraf udkommer, skulle dertil blive nogenleedes tilstrækkelig. Saa bevilge Vi allernaadigst, at de = 1000 Rd som Vi under 8de Augusty sidstfl. have tilkiendegivet Eder, at have Skienket til det astronomiske Taarns nytte, maa anvendes til de for berørte Instrumenters anskaffelse, og andre fornødne Indretninger, saa vidt de kan tilstrække, og det øvrige som udfordres, til videre at sætte de øvrige astronomiske Observationer i Drifft maa efter Haanden tages af Renterne af Observatorii udsatte Capital; Derefter I Eder for saavidt enhver vedkommer, allerunderdanigst haver at rette. Befalendes Eder Gud! Skrevet paa Vort Slot Christiansborg i Vores Kongelig Residentz Stad Kiøbenhavn den 26de September Ao 1766.

Under Vor Kongelige Haand og Signet

Christian R.

L.S.

/O. Thott

Til Rector og Professores ved Kiøbenhavns Universitets, at ved det Runde Astronomiske Taarn skal antages 2de Observatores, som bestandig skal ligge paa Observatoris og gjøre alle de fornødne og nyttige Observationer med viidere.-

Allerunderdanigst læst paa Consistorio den 24de January 1767.